VIÐMERKINGAR

SAMBAND
EIRIKUR LINDENSKOV
EIRIKUR@SOSIALURIN.FO
TLF 341800

Eingin kann hugsa longri enn hann hevur mál til

REGIN EIKHÓLM

Tí er neyðugt at verja og menna móðurmálsligt orðatilfeingi móti puristiskum piratvirksemi

Húskallur hjá íslendskum

Tað kemur í tøkum tíma, at Kringvarp Føroya tordi at slíta puristisku málleinkjurnar á sjálvum 50 ára degnum 6. februar, við at bjóða inn til opna máldebat um móðurmálið í fimmaranum uttan forhondssensurering - tillukku við tí. Tað eru mong, sum eru sera glað fyri hesa kærkomnu broyting, men at hetta loypti hvøkk á onkran puristin kann valla undar nakran, tí teir hava jú hesi seinastu mongu árini havt fríar hendur í Útvarpinum til at sensurera og lúka móðurmálið uttan nakra lógarheimild. Tað er ein gáta fyri mong, hví hesir íslendsku sambandsmennirnir óátalaðir sleppa at gera føroyingar til málsligir húskallar hjá íslendska málinum. Nýføroyskt skal gerast komplimentert til danskt, tí alt sum ber brá av donskum ella germanskum hjáeksistensi verður lúkað burtur. Eftir stendur meinigi føroyingurin við einum fremmandagjørdum hálv ella heil íslandskum, substituerað við naknum nýyrðum.

Málslig heilavasking

Tíverri hevur tað higartil eydnast puristunum at sáa so mikið av málsligum misstresti niður í føroyingin, at eitt ótal av føroyingum longu nú ganga runt og gremja seg um, at teir dugu ikki føroyskt ella rættari móðurmálið. Eitt nærmast skizofrent fyribrigdi ið vit annars bert kenna frá totaliterum stýrum við heilavasking sum speciali.

Móðurmálslig niðurgering er sera óheppin, tí móðurmálið er grundstøði undir allari málsligari menning og mentan eins og okkara intellektuellu tilvitan. Kendi eysturríkski filosoffurin Ludvig Wittgenstein (1889-1951) sigur tað sera greitt: "Eingin kann hugsa longri enn hann hevur mál til", men vit hava longu fingið tað fyrstu ávaringina frá Pisakanningini.

Annars áttu vit at lært av Rikard Long (1889-1977), mál- og bókmenta-granskari, yrkjari og politikari. Hann var á ungum árum heitur talsmaður fyri málreinsan, men kom seinni til ta sannføring, at málreinsan, ið lúkar fremmand orð úr málinum, vil køva tað natúrliga talumálið, og tí vendi hann málreinsanarkósini bakið og gjørdist aktivur mótstøðumaður móti málreinsan.

Málslig løggilding.

Sambært Løgtingsins Umboðsmanni, er eingin lóg galdandi fyri føroyska málið ella stavsetingina, og tí finst eingin lóggildaður stovnur ell persónur ið kann siga hvat er rætt ella skeivt. Málnevndin arbeiðir eftir kunngerð nr. 14 frá 7. jan. 1985, ið fevnir um vegleiðing og at hava eyguni eftir málspillum, men málnevndin hevur ikki lóggildaðan rætt til at avgera hvat er rætt og hvat er skeivt.

Eingin føroysk orðabók er enn autoriserað ella lóggildað. Tískil kann ongin taka sær rætt til generelt at siga, hvat er rætt føroyskt ella ikki, og so als ikki út frá devisini um at danskt og føroyskt ikki kunnu hava samanfallandi orð. Puristarnir umboða í hesum høpi einki minnið enn málsligt piratvirksemi.

Málið sum politiskt amboð

Málið er í sjálvum sær er eitt ópolitiskt amboð eins og ein klípitong ella ein violin, men í Føroyum verður málið politiserað. Innan fleiri almenn økir verður málið eisini politiskt missbrúkt av ósmædnum puristum, sum uttan lógarheimild loyva sær at knæseta eitt nýføroyskt mál, ið fremmandager vanliga føroyingin fyri móðurmálinum. Hetta sæst serliga grovt innan ávísa fakterminologi, ið krevur ein neyvleika, sum puristisku dilettantarnir ikki hava førleika til. Tíverri hava vit longu fingið lærubøkur á nýføroyskum, sum eru ein landaskomm heldur enn eitt prýði.

Úrslitið er ein babylonskur málforvirringur, ið ger at mangur føroyingur í dag situr og lærir seg "føroyskt" gjøgnum donsk føroysku orðabókina. Fáur torir at mótmæla, tí hann muddar ímóti verður skýrdur sum svíkjari.

Málstevnunevndin

Nýggja Mástevnunevndin er sett fyri at gera uppskot til almennan málpolitikk, og vónandi fer hon at skjóta upp at legaliserað móðurmáli við tess integreraðu altjóða orðum, ið eitt nú mynda sjálvt kjølfestið í flestu lærugreinum. Ein ávís rationalisering verður neyðug bæði í alfabetinum, við stavseting og í málinum sjálvum, so málið hóskar til nútíðina og megnar at endurspegla hugaheimin hjá føroyska móðurmálslinginum, uttan at hann fyrst skal kunna seg um nýføroyskt gjøgnum donsk føroysku orðabókina.

Puristisk nýyrðir eiga ikki sum nú at trokast inn í málið, men eiga at vera tøk um tørvur er fyri teimum. Eitt breitt forum av málsliga áhugaðum lærdum sum leikfólki kundi hóskani viðgjørt aktuel nýyrðir og harvið tryggja eitt ávíst støði eftir nærri fastsettum reglum, við neyvum atliti til verandi móðurmál.

Fremmandaorð og mentunarberi

Eitt uttanífrá komandi fremmandaorð kom í gomlum døgum inn í málið sum ein nýskapandi mentunarberi, kanska eftir frammanundan at hava ferðast gjøgnum fleiri alheims mál og har tillagað og fingið íblástur av ártúsundar sivilisatión. Hesi orð ríkaðu málið og gjørdust sum fráleið ein partur av okkum sjálvum, okkara mentan og samleika. Hetta sá Rikard Long, sáli, men ikki okkara blindu puristar, tó tað sum verri er, í blinda liðnum verður tann einoygdi kongur!

Íleggingargrunnurin fyri Føroyar (ella Ríkisfelagsgrunnurin)

KAJ LEO JOHANNESEN
Sambandsflokkurin

Enn einaferð standa vit sum kánus, tá vit lesa orðaskifti sum var á fólkatingi, tá lógin viðvíkjandi íleggingargrunninum fyri Føroyar var á skránni. Tað sum undrar er, hví vit ikki bara onkuntíð kunnu standa sum ein maður á danatingi. Her hugsið eg um, at vit virða einklar demokratiskar manngongdir, sum vit siga, at vit byggja okkar skipan á.

Enn einaferð fluttu vit føroyskan politikk niður á danating í staðin fyri at finna semjur her heima, og so standa saman úteftir. Sama skilið var, tá løgtingið viðgjørdi sama uppskotið (løgtingsmál nr 66) sum er ríkislógartilmæli um at niðurkapitalisera íleggingargrunnin við 365 mill. krónum (ikki 366, men 365 mill krónum) fyri endiliga at fara í gongd við at útbygja flogvøllin, soleiðis at vit kunnu fáa eina útbygging sum lýkur altjóða krøv, og sum ger at flogvøllurin kann nøkta tey krøv sum ferðandi seta í dagsins samfelag.

Hesin ríkisfelagsgrunnur, ella Íleggingargrunnur, ella 60 milliónа grunnur, (kært barn har mange navne) sum var stovnaður í 1964, hevur uttan iva verið størsta átak fyri útbyggingini av tí føroyska samfelagnum, og er tað millum annað hesin grunnur sum hevur æruna av, at vit í dag eru millum heimsins ríkastu lond. Her má sigast, at føroyskir politikarar hava verið framskygdir og hava duga at sæð tann ovurhonds stóra tørv, sum tá hevur verði til útbyggingar av samfelagnum, men sum so sanniliga eisini hevur verði væl brúktur eisini til dagin í dag.

Vegir, berghol, útbyggingin av el-orkuni og annað hava fingið fígging úr grunninum, og Atlantic Airways fekk stórt lán, sum bjargaði felagnum undan húsagangi. Bankakreppan í 90-unum fór eisini við einum stórum láni úr grunninum.

Fólkatingið játtaði grunninum tilsamans 140 mill. krónur yvir 16 ár, og við rentuvinningi er hetta blivið til eina stóra upphædd.

140 mill. krónur rindaði "vaskikonan á Vesturbrúgv" í grunnin, og tað er eisini frá henni, at Norðuratlantsbólkurin fær tann peningin, sum verður nýttur til at greiða føroyingum frá, hvussu skaðiligur ríkisfelagsskapurin (eisini Íleggingargrunnurin) skal vera fyri Føroyar.

Rættleiðing

JÓAN PAULI JOENSEN

Í fyrilestrinum um Grind og grindabýti í Speki í Sjónvarpinum, segði eg, at stjórin fyri Náttúrugripasavninum í onkrum skifti eisini kom upp í part í grindabýti. Hetta er sjálvandi í sambandi við vísindaligu grindakanningarnar og ikki fyri at stjórin skuldi fáa grind. Umberi meg, um onkur hevur skilt tað so.

Opið hús við mótasýning og tónleiki

OPIÐ HÚS verður á Handilsskúlanum á Kambsdali mikukvøldið 7. mars millum 18 og 22. Á skránni verður kunning um skúlan, tónleikaframførslur, mótasýning, v.m.

Sætta árið á rað verður skipað fyri hesum tiltaki, ið er blivið alsamt størri og betur vitjað.

Lærarar, næmingar og lestrarvegleiðarar fara sum vanligt at kunna um útbúgvingar skúlans og tær lærugreinir og tey tiltøk, sum eru á skúlanum.

M.a. verður kunnað um nýggju møguleikarnar við **3 ára HH** og um **ítróttarbreytina**.

Sum vanligt verður mótasýning har næmingar á skúlanum fara at sýna fram nýggjasta mótan, og livandi tónleikur er eisini á skránni.

Tiltakið byrjar klokkan 18 og endar klokkan 22. Møguleiki verður í hesum tíðarskeiðinum at kunna seg um skúlan og útbúgvingar skúlans á kunningarvásunum. Ymisku framførslurnar fara fram frá 19 til 21 í matarhøll skúlans.

Á Handilsskúlanum á Kambsdali eru útbúgvingartilboðini FHS-útbúgvingin og HH-útbúgvingin. FHS er ein eitt ára støðisútbúgving, ið er neyðug hjá lærlingum innan skrivstovu- og handilsyrki og samstundis neyðug fyri at sleppa inn á 2 ára Hægri Handilsskúla (HH).

Sum nakað nýtt verður í ár møguligt hjá næmingum at velja seg beinleiðis inn á eina 3 ára HH-útbúgving eftir 9. ella 10. flokk.

Handilsskúlin á Kambsdali bjóðar eisini evnaríkum ítróttarfólki á ítróttarbreytina, sum í fyrsta umfari umfatar fótbólt.